

Nicota u Pascala

Pascal mluví (72 – 199, 4254, s.67) o „prvních počátcích , které se rodí z nicoty“ (premiers principes, qui naissent du néant). Tato slova pozoruhodně připomínají Aischylova Aianta, když mluví o nezměrném čase, který „rodí“ (FYEI) to, co bylo skryté, a pak to zjevené (TA FANENTA) hned zase skrývá (KRYPTEI). Tato formulace je hned v několika ohledech zajímavá. Především se tu poněkud nadbytečně mluví o „prvních počátcích“, což se zadá naznačovat, že tyto „počátky“ nemůžeme ztotožňovat se starořeckou ARCHÉ resp. s ARCHAI, u nichž nemělo smysl rozlišovat počátky první a nějaké další. Za druhé se o těchto počátcích mluví tak, že „se rodí“, což znamená, že mají samy nějaký vznik jako svůj počátek resp. že vznikají z nějakého „počátku“ ještě počátečnějšího, základnějšího, než jsou samy. Tímto základnějším počátkem je - jak je s Pascalovy formulace zjevno - nicota (néant). Nemusíme tuto formulaci přetěžovat, pokud jde o samotného Pascala. Je dobře možné, že tu bez hlubší reflexe sehrála svou úlohu tradiční křesťanská myšlenka „stvoření z ničeho“. Ať už tomu v Pascalově myšlení bylo jakkoli, máme tu v každém případě formulaci, která přesahuje toho, kdo ji formuloval. Svět jako by byl jevištěm, na kterém se objevuje nespočet kontingencí a zmatků, napětí a rozporů (na to vše ukazuje Pascal na mnoha místech znovu a znovu). Přesto je to, že svět není pouhým chaosem, garantováno jistými principy, zejména pak „prvními principy“, o jejichž původu nelze říci nic jiného, než že se zrodily z „nicoty“. Všechno ukazuje k tomu, že nicota tu není chápána jako totožná s chaosem, neboť pak by bylo protismyslné hledat zdroj chaotičnosti světa někde mimo zmíněné „první principy“: jestliže samy tyto principy se rodí z nicoty - a měla-li by tato nicota být chápána jako totožná s chaosem -, byla by chaotičnost světa plně vysvětlitelná ze samotné nicoty. Je zřejmé, že „nicotou“ tu Pascal míní něco jiného než chaos. A to je právě myšlenka, která by nás mohla vést dál, než byl Pascal sám schopen (a možná i ochoten) dohlédnout.

(Písek, 960216-3.)